

bibliografie

In het kader van hun studie Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam zochten Liesbeth Jongebloed en Carole Timmers in twee vakbladen, Moer en Levende Talen, naar artikelen waarin docenten mogelijk materiaal vinden ter verbetering van het schoolonderzoek.

Met deze bibliografie sluiten we het themanummer af. We houden ons aanbevolen voor leestips die in een volgend Moer-nummer gepubliceerd kunnen worden. Als redactie wijzen we alvast op een verwant themanummer van onze Vlaamse VON-ners. Evaluatie is de titel van het kort geleden verschenen Vonk-nummer. Het besteladres vindt u op pagina 2 van het omslag van dit Moer-nummer.

1

Ausum, J.

'Het succesverhaal van gericht schrijven. Hoe een SLO-paradepaardje in allerlei schooltypen komt opdraven'

In: *Moer* 1978/6 [p. 11 e.v.]

Lbo/mavo havo/vwo (schrijfvaardigheid)

Gericht schrijven is in engere zin op te vatten als een alternatief voor het opstel op het examen. De leerlingen documenteren zich in het examenjaar en het daaraan voorafgaande jaar over een zelf gekozen onderwerp, verwerken de informatie en schrijven op het examen op basis van het verworven inzicht en met behulp van het meegebrachte documentatiemateriaal een publiek- en doelgericht stuk. In dit artikel de inhoud van de nota, het commentaar van leraren en leerlingen, de overplanting op andere schooltypen en de ongelukkige behandeling in de vaderlandse pers.

2

Bakker, F., K. de Boer, F. Hartemink e.a.

'Experiment als eindexamen. Leerlingen voor projectonderwijs'

In: *Moer* 1978/3 [p. 2 e.v.]

Vwo (projectonderwijs)

Het verslag van zesdeklassers van een gymnasium over een opmerkelijke variant van het projectonderwijs als examenonderdeel, waarbij de begeleidende rol door de leerlingen zelf wordt uitgeoefend, hetgeen een grotere motivatie teweegbrengt.

3

Balen, A. van, J. van de Berg, C. Hermesen e.a.

'Examen Nederlands mavo-4: tekstverklaring. Voor herkauwen een 7'

In: *Levende Talen* 1978 [p. 23 e.v.]

Mavo (tekstbegrip)

De mavo-stuurgroep-Nederlands van het Katholiek

Pedagogisch Centrum heeft het onderdeel tekstverklaring-examen Nederlands mavo-4 geanalyseerd. Men kan ongeveer een 7 halen als men in staat is correct vragen te beantwoorden naar expliciet in de tekst gegeven informatie, die woordelijk herhaald moet zijn. Andere kritiek: slechte tekstkeuze, slechte tekstindeling en normeringsproblemen.

4
Balen, A. van, N. van de Horst, J. Scheifes e.a.
'Wie is bang voor het toetsen van tekstbegrip?'
In: *Moer* 1980/2 [p. 17 e.v.]
Mavo (tekstbegrip)
Examens hebben een grote invloed op de lespraktijk. In het moedertaalonderwijs geldt dat speciaal voor het onderdeel tekstverklaring. Al eerder heeft de KPC-mavo-stuurgroep Nederlands het mavo-examen bekritiseerd, met niet veel resultaat. Nog steeds weerspiegelt de examenopgave weinig van de veranderde opvattingen met betrekking tot tekstbegrip. En nog steeds heeft de examencommissie niet duidelijk gemaakt welke uitgangspunten ze hanteert.

5
Bergh, H. van den & G. Rijlaarsdam
'Problemen met opstelbeoordeling? Een recept'
In: *Levende Talen* 1986 [p. 448 e.v.]
Algemeen (schrijfvaardigheid)
Het beoordelingsprobleem bij opstellen is onderzocht door de auteurs. Zij presenteren een methode om met de sectie Nederlands van een school tot een opstelschaal te komen.

6
Bonset, H.
'De VON en het eindexamen Nederlands'
In: *Moer* 1974/6 [p. 299 e.v.]
Mavo/havo/vwo (algemeen)
Helge Bonset pleit in dit artikel voor de handhaving van het eindexamen Nederlands zoals het in 1974 is. Hij is tegen bepaalde veranderingsvoorstellen omdat die het nog slechter zouden maken dan het al is.

7
Bonset, H.
'Enkele sociolinguïstieke bezwaren tegen objectieve toetsen voor taalvaardigheid'
In: *Levende Talen* 1975 [p. 335 e.v.]
Algemeen (luistervaardigheid — tekstbegrip)
Vanuit het perspectief van de sociolinguïstiek wordt geprobeerd de principiële ondeugdelijkheid van CITO-meerkeuze-toetsen voor taalvaardigheid in de moedertaal aan te tonen.

8
Bonset, H.
'Enkele taalgebruiksproblemen bij het traditionele proefwerk'
In: *Moer* 1975/5 [p. 270 e.v.]
Havo (tekstbegrip)

De Landelijke Werkgroep Moedertaalonderwijs heeft geprobeerd meer zicht te krijgen op de rol van de moedertaal in alle schoolvakken. Aan de hand van een proefwerk en een interview met twee leerlingen die dit proefwerk maakten, bespreekt de schrijver het proefwerk en de problemen. Hij geeft tevens een alternatief voor het traditionele proefwerk.

9
Buys, A.
'Reflecteren op het opstel'
In: *Moer* 1984/3 [p. 2 e.v.]
Havo (schrijfvaardigheid)
De auteur beschrijft een concrete lessenserie waarbij leerlingen worden betrokken bij de beoordeling van oefenopstellen voor het examen.

10
Colthof, M. & H. Wesdorp
'De luistervaardigheid en het havo-onderzoek, resultaten van een enquête'
In: *Levende Talen* 1975 [p. 251 e.v.]
Havo (luistervaardigheid)
De Didactiek Commissie Nederlands (DCN) organiseerde een enquête onder scholen voor havo. In dit artikel wordt ingegaan op de resultaten die de luistervaardigheid betreffen.

11
Court, A. de la
'Een nationaal Onderwijsplan'
In: *Levende Talen* 1968 [p. 64 e.v.]
Algemeen
De auteur bespreekt in dit artikel twee boeken in het kader van onderwijsvernieuwingen. A.D. de Groot schreef na een tienjarig onderzoek van onderwijsvraagstukken *Vijven en Zessen* waarin hij kritiek op de (subjectieve) beoordeling van leerlingprestaties uit. Hij komt tevens met een saneringsplan:
— de selectie dient niet te geschieden door rekbare, maar door objectieve maatstaven, d.w.z. door studietoetsen;
— de selectie dient niet permanent te zijn.
R.R. Gras zet in zijn boek, uitgebreider dan De Groot kon doen, de vele gebruiksmogelijkheden van studietoetsen uiteen.

12
Daniëls, W.
'Leerlingen maken een literatuurtijdschrift. Het schoolonderzoek moderne literatuur op een andere manier'
In: *Moer* 1979/5 [p. 11 e.v.]
Havo (literatuur)
Wim Daniëls laat als onderdeel van het schoolonderzoek de eindexamenkandidaten zelf een literair tijdschrift samenstellen, wat leidt tot een voor de leerlingen boeiende en persoonlijke manier van omgaan met literatuur.

13

Dekkers, P.

'Van uitstel tot afstel van opstel'

In: *Moer* 1971/3 [p. 89 e.v.]

Havo/havo/vwo (schrijfvaardigheid)

Dit artikel handelt over de titels die bij de diverse examenonderdelen schrijfvaardigheid aangeboden worden met de daarbij behorende toelichting voor de leerlingen. De leerlingen zijn bijna altijd aangewezen op brainstorming, hetgeen wordt gezien als een tekortkoming aan informatie.

14

Doodkorte, A.C.J.

'De prof, de toets, de selectie en de levende leraar'

In: *Levende Talen* 1968 [p. 77 e.v.]

Algemeen

Reactie op de lezing van A.D. de Groot en zijn ideeën over onderwijsvernieuwingen, de auteur gaat vooral in op de grotere objectiviteit bij het beoordelen van de leerling die De Groot wenst te bereiken.

15

Driest, J.P., F.W. Hagendoorn, D.H. Lammers e.a.

'Luistervaardigheid in het Moedertaalonderwijs'

In: *Levende Talen* 1975 [p. 242 e.v.]

Havo (luistervaardigheid)

De auteurs schetsen een beeld van de praktijk van luisteronderwijs aan de hand van een enquête. Vervolgens geven ze een uiteenzetting over de theoretische achtergrond van enkele problemen bij het luisteronderwijs, daarna volgt hun visie op de luistervaardigheid en formuleren zij welk beleid ten aanzien van het luisteronderwijs zij voorstaan.

16

Geerars, C.M.

'Centrale examens en schoolonderzoek'

In: *Levende Talen* 1972 [p. 129 e.v.]

Algemeen

Beschrijving van de functies van het examen, zowel onderwijskundig als maatschappelijk. Verder aanbevelingen voor de ontwikkeling van een doelstellingsbepaling voor het gehele onderwijs en de operationalisering en evaluatie van die doelstellingen.

17

Gielen, P.

'Anna Dürer en de lust van het spreken in een rollenspel'

In: *Moer* 1986/3 [p. 32 e.v.]

Havo (spreekvaardigheid)

De auteur beschrijft hoe in klas 5 van de havo/mbo-afdeling van s.g. Mariënborg te 's-Hertogenbosch het onderdeel spreken/luisteren wordt getoetst in het schoolonderzoek. Leerlingen discussiëren met behulp van rollenspel die de sectie heeft geschreven. Aan de hand van concrete voorbeelden zet Gielen de werkwijze op zijn school uiteen.

18

Gils, M. van

'Tekstbegripstoetsen en tekstbegrip'

In: *Moer* 1976/1 [p. 12 e.v.]

Havo/vwo (tekstbegrip)

De auteur wil in dit artikel aantonen dat de tekstbegripstoets voornamelijk teksthandigheid en toevalsfactoren test. Dit doet hij door middel van zo'n test die hij door leerlingen laat maken, eerst zonder bijbehorende leestekst, later met. De uitslagen heeft hij in een tabel gezet en vergeleken.

19

Hartemink, F.

'Experiment als eindexamen. Beoordeling en evaluatie'

In: *Moer* 1978/5 [p. 22 e.v.]

Vwo (projectonderwijs)

Dit artikel is geschreven vanuit het standpunt van de docent die moet beoordelen. Achtereenvolgens komen de beoordelingsprocedure, de normen en de evaluatie aan de orde.

Beide artikelen zijn tevens bedoeld als een reactie op het standpunt van de CMM ten aanzien van het projectonderwijs. De CMM gaat in haar nota *Advies over het examen Nederlands* niet in op de mogelijkheid de verschillende taalvaardigheden in één schoolonderzoek geïntegreerd aan bod te laten komen.

20

Heel, J. van 't & A.C. Versloot

'Enquête'

In: *Levende Talen* 1972 [p. 194 e.v.]

Havo (algemeen)

Resultaten van een onderzoek op twaalf experimentele scholen naar het schoolonderzoek havo.

21

Hennephof, K. & R. Plattel

'Schoolonderzoek Nederlands havo 1973'

In: *Levende Talen* 1971 [p. 440 e.v.]

Havo (algemeen)

In dit artikel geven de auteurs uitgangspunten, onderwijsdoelen en toetsmiddelen voor het inrichten van het schoolonderzoek Nederlands havo.

22

Hoogbergen, Th.

'Schoolonderzoek Peellandcollege'

In: *Levende Talen* 1972 [p. 132 e.v.]

Algemeen

De invoering van het schoolonderzoek heeft men aan het Peellandcollege als zeer positief ervaren, vooral omdat deze vorm, in tegenstelling tot het oude examen, aansluit bij een procesmatige opvatting van het onderwijs. De secties moeten nog wennen aan hun autonomie; de eigen aanpak en de eigen opvattingen kwamen nog onvoldoende uit de verf.

23

Jong, J.H.A.L. de
'Niveaupermenging leidt tot niveauverlaging'
In: *Levende Talen* 1984 [p. 279 e.v.]
Mavo/havo/vwo (algemeen)
Na een algemene uiteenzetting over de werking van toetsen op verschillende niveaus wordt eerst de concrete ontwikkeling van de mavo-niveaus in de jaren 1982-1983 behandeld. Vervolgens wordt inzicht gegeven in de huidige verschillen tussen het havo- en het vwo-niveau.

24

Klaus, C.
'Een en ander over het schoolonderzoek aan het Twents Carmelleyceum te Oldenzaal; in het bijzonder betreffende het vak Nederlands'
In: *Levende Talen* 1977 [p. 12 e.v.]
Havo/vwo (algemeen)
Beschrijving van de invulling van het lesprogramma en de schoolonderzoeken.

25

Lips, J., W. Spee & B. Tans-Salverda
'Gericht Schrijven in het eindexamen mavo en lbo'
In: *Levende Talen* 1983 [p. 417 e.v.]
Mavo/lbo (schrijfvaardigheid)
De auteurs beschrijven het zgn. 'sluizenmodel' dat gehanteerd wordt bij het beoordelen van opdrachten Gericht Schrijven.

26

Loof, B.H.
'Lezen voor de "lijst"'
In: *Levende Talen* 1975 [p. 76 e.v.]
Havo (literatuur)
Een docent beschrijft zijn ervaringen met het motiveren van de leerlingen voor het lezen voor de 'lijst'.

27

Loonen, P.
'Kanttekening'
In: *Moer* 1975 [p. 335 e.v.]
Algemeen
Kritische noot bij het artikel van H. Bonset 'Enkele sociolinguïstieke bezwaren tegen objectieve toetsen voor taalvaardigheid'.

28

Luijten, T.
'Meerkeuzetoetsen tekstbegrip op het eindexamen'
In: *Moer* 1975/2 [p. 76 e.v.]
Havo/vwo (tekstbegrip)
In dit artikel wordt ingegaan op onderstaande punten:
— de leerling heeft geen lesdoel
— vragen in meerkeuze-tekstbegriptoetsen hebben 'slechts' betrekking op kennis-, begrips- en analyseniveau
— vragen in een meerkeuzetoets gaan uit van de

eenduidigheid van de tekst.
Bovendien wordt er een overzicht geboden van de mogelijkheden van drie schriftelijke toetsingsvormen tekstbegrip, te weten: de samenvatting, de open vragen, de meerkeuzevragen.

29

Meuffels, B.
'Globaal versus analytisch beoordelen'
In: *Moer* 1985/5 [p. 9 e.v.]
Algemeen (schrijfvaardigheid)
De auteur stelt dat een analytisch beoordelingsschema bij opstellen niet tot hoge betrouwbaarheid leidt. Hij geeft daarvoor tevens een psychologische verklaring.

30

Rooker, C.
'Over de herziene Cevo-normen voor de samenvatting vwo'
In: *Levende Talen* 1987 [p. 261 e.v.]
Vwo (tekstbegrip)
De auteur uit zijn kritiek op de gewijzigde correctiemethode voor de samenvatting vwo.

31

Rijlaarsdam, G.
'Het beoordelen van discussievaardigheid in een samenwerkende groep: de kleine praat-denkgroep'
In: *Levende Talen* 1983 [p. 546 e.v.]
Havo/vwo (spreekvaardigheid)
De auteur schetst hoe het beoordelen van discussies op zijn school geschiedt. Met name de betrouwbaarheid van de beoordeling wordt toegelicht.

32

Rijlaarsdam, G., K. de Gloppe & H. Kreeft
'Functionele schrijfvaardigheidstoetsen'
In: *Levende Talen* 1984 [p. 298 e.v.]
Lbo/mavo (schrijfvaardigheid)
Er wordt een schrijfvaardigheidstoets beschreven die in een geharmoniseerd lbo/mavo-examen gebruikt kan worden en die voldoet aan een aantal eisen die aan een goed examen gesteld moeten worden.

33

Schlebusch, J.
'Rollenspel in het schoolonderzoek'
In: *Moer* 1980/8 [p. 35 e.v.]
Havo/vwo (spreekvaardigheid)
In examenklassen lijkt onderwijs in spreek- en luistervaardigheid extra moeilijk. Alles en iedereen is gericht op het examen. Spreek- en luisteronderwijs dreigen te verschrompelen tot (oefenen voor) een stukje schoolonderzoek. Moet dat nou zo? Jan Schlebusch, leraar aan het Isala-college in Silvolde, vindt van niet.

34

Schraven, A. & K. van der Toorn
'Ontwikkelingen. De discussie als onderdeel van het schoolonderzoek'

In: *Levende Talen* 1983 [p. 528 e.v.]

Havo/vwo (spreekvaardigheid)

In het artikel wordt uitgelegd hoe men op een lyceum discussieert als alternatief voor de spreekbeurt om de spreek- en luistervaardigheid te toetsen. De schrijfsters gaan in op de gang van zaken, de problemen en de voor- en nadelen.

35

Schreuder, K.

'Normen voor het goed luisteren'

In: *Levende Talen* 1984 [p. 361 e.v.]

Algemeen (luistervaardigheid)

Het artikel probeert antwoord te geven op de vraag of voor uiteenlopende luisteraars een en dezelfde norm voor goed luisteren kan gelden.

36

Smits, J.

'Advies over het eindexamen Nederlands van de Commissie Modernisering Moedertaalonderwijs'

In: *Moer* 1977/5 [p. 37 e.v.]

Algemeen

Een weergave van de nota die de CMM heeft uitgebracht en die de volgende punten behandelt: eind-examenproblematiek en selectief eindexamen. Het artikel eindigt met een korte kritiek van de auteur.

37

Smits, J.

'De eindexamennota: Land zonder drempels?'

In: *Moer* 1978/6 [p. 22 e.v.]

Algemeen

Een commentaar op de eindexamennota van de CMM waarin gepleit wordt voor handhaving van de selectieve functie van het eindexamen Nederlands en waarin een aantal voorstellen ter verwezenlijking daarvan naar voren komt.

38

Teitler, F.

'Literatuur en spreekvaardigheid bij het schoolonderzoek'

In: *Levende Talen* 1973 [p. 204 e.v.]

Havo (literatuur en spreekvaardigheid)

Een verslag van de manier waarop docenten Nederlands het onderdeel spreekvaardigheid zinvol in het havo-schoolonderzoek hebben ingepast.

39

Tuijl, H. van & J. de Zanger

'De fictie van het algemeen geldend analytisch beoordelingsmodel voor gericht schrijven havo/vwo'

In: *Levende Talen* 1981 [p. 457 e.v.]

Havo/vwo (schrijfvaardigheid)

Centraal staat het zoeken naar een valide beoorde-

lingsmodel waaraan gericht-schrijvenprodukten (als alternatief voor het traditionele opstel) getoetst kunnen worden.

40

Ven, H.W.A. van de

'Het schoolonderzoek Nederlands in praktijk gebracht'

In: *Levende Talen* 1977 [p. 2 e.v.]

Havo/vwo (algemeen)

Overzicht van het S.O. Nederlands aan een scholengemeenschap. Het overzicht gaat in op het hoe en waarom van de inrichting.

41

Verwey, H., F. van Dijk & T. Krol

'Leesweer. Leeshonger/leesvoer/dorst naar kennis/voedsel voor de geest/leeslust/smakelijke verteltrant/leesgraag'

In: *Moer* 1971/3 [p. 82 e.v.]

Mavo (tekstbegrip)

Het artikel is een weergave van de kritiek die er is op de teksten die mavo-leerlingen voorgeschoteld krijgen en aan de hand waarvan zij vragen moeten beantwoorden. De teksten sluiten niet aan bij de leefwereld van de leerlingen. Bovendien heeft de leerling bij een schriftelijk examen geen tijd om met behulp van andere informatie de tekst te evalueren, waardoor het hele examenonderdeel als zinloos wordt beschouwd.

42

Veur, W. van der

'De hete brij: een leesdossier?'

In: *Levende Talen* 1986 [p. 232 e.v.]

Havo/vwo (literatuur)

De eindexamendoelen wat betreft literatuur zijn zeer ruim omschreven. Het beoordelen van de resultaten van het literatuuronderwijs blijft daardoor een heet hangijzer. Van der Veur pleit voor het invoeren van een leesdossier.

43

Veur, W. van der & S. ten Brinke

'Studiepunten als onderdeel van het cijfersysteem.

Verslag van een praktijkonderneming'

In: *Moer* 1984/4 [p. 10 e.v.]

Havo/vwo (algemeen)

Allereerst een stukje theorie uit *Taal met effect* en een advies van een van de auteurs aan de sectie Nederlands van het Eemlandcollege Noord. Vervolgens een verslag van wat er volgens de sectievoorzitter Jan Ausum in de praktijk gebeurt met het studiepuntensysteem. Ten slotte een commentaar van de auteurs waarin zij de theorie confronteren met de gerapporteerde werkelijkheid. Hierbij worden verschillen geconstateerd tussen theorie en praktijk.

Westhoff, G.J.

'Inzicht in en kennis van literatuur. Een poging tot concretisering'

In: *Levende Talen* 1971 [p. 377 e.v.]

Havo (literatuur)

De auteur wil het begrip literatuuronderwijs met behulp van enige verworvenheden uit de verteltheorie concreet gestalte geven.

Weijer, M. de

'Een suggestie voor het probleem van de boekenlijst'
In: *Levende Talen* 1976 [p. 93 e.v.]

Algemeen (literatuur)

De auteur geeft enkele voordelen van het door hem gebruikte evaluatieformulier, een door de leerling in te vullen lijst met vragen over een gelezen boek als alternatief voor de mondelinge examens over de boekenlijst.

Het schoolonderzoekloze tijdperk

Er zijn momenten waarop ik verlang naar het schoolonderzoekloze tijdperk. Je alleen maar richten op een verbrede finale, ergens in april of mei.

Op dat moment suprême moeten je leerlingen zich bewijzen. All or Nothing!

Dat schijnt oneerlijk te zijn en daarom houden wij onze leerlingen het hele jaar onder druk met cijfers, tot één decimaal achter de komma.

Waarom die bijeengesprokkeld moeten worden in schoolonderzoekweken is mij een raadsel. Drie keer een mini-examen organiseren voor het eindexamen lijkt vooral de behoefte aan rituelen en officieel gedrag te bevredigen.

Ik hou niet van zo'n kapot gehakt jaar, waarin leerlingen in pieken werken, leraren last van constipatie krijgen en de leerstof behandeld wordt als een lijf met gangreen.

Weg met die weken! Doseer de toetsen over het hele jaar, organisch ingebed in het leerstofprogramma.

Geen zenuwzieke leerlingen, geen verstopte leraren, maar nog wel cijfers. Tot achter de komma.

Henk van Middelaar

*leraar Nederlands aan SG 'Lelystad'
te Lelystad*

Goede voorbereiding

Het schoolonderzoek is een goede voorbereiding op het eindexamen.

Je bent genooddaakt alle behandelde stof in aparte gedeeltes te leren. Hierdoor komt het niet 'onverwacht' bij het leren voor het examen.

Een nadeel van het S.O. is wel dat je steeds weer voor elke S.O.-week in de zenuwen zit (= 3 maal een week). Ik vind dat, als je alle S.O.'s gehad hebt, het eindexamen wel erg dubbelop is. Je krijgt de gehele stof nóg een keer. Ook gezien de methode van toetsen in de voorgaande jaren (alles in stukjes) denk ik, dat je het ook wel zonder het eindexamen kan doen.

Dus: wel S.O. en dan geen examen, maar geen examen zonder de S.O.'s!

*Gijs van Zonneveld
leerling van SG 'Lelystad'
te Lelystad*